

Posudek oponenta disertační práce PhDr. Lenky Monschizadeh-Tehrany
“Měření zátěže formálních pečovatелů v domovech pro seniory”
předkládané v roce 2023 na Katedře sociální práce, FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Předložená disertační práce diskutuje zátěž osob v pozici formálních pečovatелů ve vybraném typu sociální služby (domov pro seniory) a možnosti jejího měření. Práce sleduje tři stěžejní cíle – jednak představení konceptu zátěže formálního pečovatele v prostředí pobytové sociální služby pro seniory, dále ověření validity a reliability konkrétního nástroje pro měření zátěže (PCTB) a konečně realizace vlastního šetření s využitím výše uvedeného nástroje a sledování charakteristik zátěže formálních pečujících. Text je členěn do dvou hlavních částí. V první části (teoretická východiska) jsou předloženy základní teoretické pojmy. Ve druhé (empirické) části jsou představeny pracovní hypotézy a výzkumný design pro realizaci terénního šetření, dále popis sběru a postup analýzy dat a výsledky vlastního šetření. Zvažovány jsou také možné limity realizace výzkumu. V samostatné kapitole je zařazena diskuse k výsledkům šetření. Disertační práce přináší nové poznatky, přínosné pro oborovou praxi.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Disertační práce pojednává oborově aktuální téma. Jednak s ohledem na demografický vývoj České republiky, dále ve vztahu k dalšímu koncipování pomoci a podpory pro seniory (včetně zvažování kapacitní, finanční a personální udržitelnosti), v neposlední řadě k nutnosti hlubší diskuse o personálním zabezpečení formální péče. Autorka explicitně formuluje cíle relevantní zvolenému tématu práce (viz dále). Prioritně se zabývá otázkou měření zátěže formálních pečovatелů v domovech pro seniory. Struktura textu je přehledná. Teoretická příprava má charakter deskripce a definičního vymezení klíčových pojmů (viz dále). V textu je předložen výzkumný design, včetně formulace pracovních hypotéz. Oceňuji reflexi limitů výzkumu, ať už jednalo o vnější limity (restrikce v období covid-19), omezení vyplývající ze způsobu výběru respondentů, či vlastní hranice použitého dotazovacího nástroje (viz dále). Při prezentaci statistické analýzy dat a výsledků šetření autorka postupuje důkladně, systematicky se věnuje stanoveným hypotézám. V samostatné kapitole je dostupná diskuse k výstupům z výzkumu, pozornost je soustředěna zejména na problematiku testovacího nástroje, resp. vhodnosti zvolené měřicí škály (viz dále). V závěru práce jsou naznačeny možnosti praktického využití výsledků disertační práce (viz dále). Disertační práce je zpracovaná s využitím relevantní literatury v odpovídajícím rozsahu a splňuje obvyklé formální náležitosti.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Zvolené téma práce hodnotím jako zajímavé a pro obor sociální práce mimořádně přínosné. V dalším textu posudku se zaměřuji na nejasnosti nebo limity disertační práce, které doporučuji k promyšlení a případné diskusi při obhajobě.

1. Struktura argumentace.

Ke zpracování předložené práce mám následující připomínky, které pro přehlednost uvádím v bodech.

a) Kontext zvoleného tématu

Autorka v úvodní části textu naznačuje širší souvislosti poskytování formální péče, resp. pracovní zátěže formálních pečujících. Vzhledem k důležitosti tématu a potenciálu využití výsledků práce by bylo vhodné důkladněji argumentovat jednak očekávaným demografickým vývojem v ČR (včetně např. rozdílnosti predikcí v jednotlivých krajích), ale také dalšími socio-demografickými ukazateli. Jako např. míra rozvodovosti, která ovlivňuje rodinné vztahy a potenciál pro zajištění neformální péče, dále např. míra nezaměstnanosti, které může ovlivňovat fluktuaci v sektoru sociálních služeb a celkově dostupnost pracovníků. Postrádám také podrobnější pojednání současných národních a nadnárodních politik a strategií v oblasti sociálních služeb a diskusi k možnostem a rizikům jejich implementace do praxe, ve vztahu k personální situaci v pobytových zařízeních.

b) Formulace cílů práce

V textu práce jsou cíle uváděny na několika místech. V úvodu textu (str. 10) je uvedeno, že jedním z cílů je ověření komplexního měřicího nástroje. V empirické části, v kapitole 5.1., jsou pak uváděny tři cíle na různé úrovni obecnosti: -) deskripce konceptu zátěže formálního pečovatele; -) sledování charakteristik formálních pečovatelů v domovech pro seniory; -) ověření využitelnosti měřicího nástroje zátěže (PCTB) a zjištění jeho validity a reliability (str. 75). Domnívám se, že pro záměr autorky by bylo přínosné jednoznačně stanovit cíle práce hned v úvodní části textu a zabývat se důkladněji epistemologií, která podpoří jejich rovnovážné naplnění. Zvolený postup vede k určité nevyváženosti, kdy dominantně je pozornost věnována jednomu z cílů - zjišťování validity a reliability měřicího nástroje.

c) Teoretická příprava

Teoretická část práce je založena především na definičním (případně taxativním) vymezení základních pojmů formální péče/formální pečující a zátěž formálních pečujících. Domnívám se, že téma pracovní zátěže bylo možné konceptualizovat s využitím relevantních teorií jako např. na člověka orientovaný přístup a individualizace péče, dilemata pomáhajících pracovníků, případně resilience či copingové strategie pracovníků v pomáhajících profesích, které sama autorka letmo zmiňuje ve shrnutí k teoretické části (str. 73). To by následně otevřelo větší prostor pro práci s daty, přesněji pro jejich hlubší interpretaci.

d) Výzkumný design pro testování nástroje měření zátěže

Na několika místech v textu je zmínka o zvažovaném uplatnění „mixed methodology“. Srozumitelně jsou vyloženy důvody pro rezingaci na tento postup a příklon výhradně ke kvantitativnímu výzkumnému designu. S ohledem na vnější okolnosti (restrikce v době covid-19) rozhodnutí akceptuji. Z textu není zcela zřejmé co mělo být přínosem využití „mixed methodology“ a jaké další metody a techniky sběru dat, nad rámec kvantitativního šetření, byly zamýšleny. Zmínka k tomuto je v závěru textu, kdy autorka upozorňuje, že kvantitativní výzkum umožnil sledovat korelace, ale nikoliv kauzality. K metodologii kvantitativního výzkumu pak mám nejasnost ohledně návratnosti dotazníků (v textu postrádám explicitní

informaci). Dále pak nejasnost ohledně využití pilotáže pro finální verzi dotazníku (zmínka ke vhodnosti aktualizace dotazníku, např. otázka týkající se pracovního zařazení).

e) *Diskuse výsledků a doporučení pro praxi*

V diskusi se zpětně projevuje výše zmíněná nevyváženost přístupu k naplnění cílů. Autorka komplexně a důkladně diskutuje výsledky ověřování měřícího nástroje a to včetně případné inovace a způsobu implementace. Ke škodě zvoleného tématu se diskuse k charakteristikám formálních pečujících jeví jako méně intenzivní, stejně jako zvažování využití těchto dat pro praxi pobytových služeb v ČR. "

2. Formální úroveň práce

K formální úrovni textu nemám zásadní připomínky. Práce je na dobré stylistické a gramatické úrovni. Text je vizuálně přehledný, formátování odpovídající.

3. Práce s prameny či s materiálem

Pro zpracování disertační práce byly využity relevantní zdroje v dostatečném rozsahu, včetně zdrojů cizojazyčných. Při práci se zdroji postupuje autorka korektně.

4. Vlastní přínos

Tématu disertační práce, tzn. zátěž formálních pečujících v prostředí pobytových služeb pro seniory, byla v domácím diskursu zatím věnována spíše okrajová pozornost. Autorka přináší nové poznatky, zejména související se způsobem měření zátěže a ověřováním vhodnosti nástroje měření. Oceňuji komparaci testovaného nástroje s dalšími (dosud obvykle užívanými) nástroji. Významná je také snaha o mezinárodní komparaci měření zátěže a využití testovaného nástroje.

IV. Dotazy k obhajobě

Pro diskusi při obhajobě navrhuji následující otázky:

-) Mohla by autorka zvážit teoretické koncepty, které by bylo vhodné využít pro naplnění cíle směřujícího ke sledování charakteristik formálních pečujících v pobytových zařízeních?
-) Mohla by promyslet a stručně popsat výzkumný design při uplatnění „mixed methodology“?
-) Mohla by autorka navrhnout konkrétní doporučení pro praxi vyplývající ze zjištěné charakteristiky formálních pečujících v domovech pro seniory?

V. Závěr

Přes výše uvedené připomínky předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěla.

[Datum]

doc. PhDr. Kateřina Kubalčíková, Ph.D.